

Chankowski, Stanisław

Nabytki Archiwum PAN w 1982 roku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 28/3-4, 631-642

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Chankowski
(Warszawa)

NABYTKI ARCHIWUM PAN W 1982 ROKU

Poniżej podaję kolejną informację o nowych nabytkach z zakresu historii nauki i techniki polskiej, które napłynęły do Archiwum PAN oraz do jego Oddziałów w Krakowie, Poznaniu i Wodzisławiu¹ w 1982 r.²

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego pozyskano:

— dodatkową partię akt Polskiego Tow. Historycznego z lat 1962—1976. Dotyczą one X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie w 1969 r., Walnych Zgromadzeń z lat 1969—1971, Komisji Zarządu Głównego, Oddziału PTH w Kruszwicy i Stacji Naukowych PTH, konferencji naukowych, konkursu literackiego, współpracy PTH z Komitetem Nauk Historycznych PAN i innymi towarzystwami naukowymi (ok. 0.85 mb., sygn. I-3)³;

— akta 12 placówek naukowych i komórek organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk (ok. 33,15 mb. i 84 taśmy magnetofonowe).

¹ W 1982 r. Oddział Archiwum PAN w Zabrze, działający jako placówka Oddziału PAN w Katowicach, przeniesiony został do nowej siedziby we Wodzisławiu. Odtąd nosi on oficjalną nazwę: Archiwum PAN Oddział w Katowicach z siedzibą we Wodzisławiu.

² Przy opracowywaniu powyższych informacji autor wykorzystał m.in. recenzje specjalistów oraz tymczasowe spisy materiałów sporządzone przez pracowników Archiwum PAN w Warszawie oraz Oddziałów w Krakowie, Poznaniu i Wodzisławiu.

³ Por. H. Dymnicka, M. Wrzoskova: *Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego*. „Biuletyn Archiwum PAN” nr 6: 1963 s. 39—79. Tychże autorek: *Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego w Archiwum Polskiej Akademii Nauk*. „Kwartalnik Historyczny” 1963 s. 697—705; S. Chankowski: *Nabytki Archiwum PAN w 1978 r.* „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” (dalej cytuję jako „KHNiT”) 1979 s. 687.

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— profesora Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, członka PAU i działacza politycznego — Stanisława Grabskiego (1871—1949), maszynopis jego „Pamiętnika” — część III, obejmującą działalność polityczną autora w ZSRR i w Anglii w latach 1941—1945. Inny egzemplarz tego pamiętnika znajduje się w zbiorach Ossolineum we Wrocławiu (ok. 0,01 mb., sygn. 147);

— profesora Uniw. Poznańskiego Antoniego Jurasza sen. (1847—1923, medycyna). Jest to 115 odbitek kserograficznych dokumentów osobistych z lat 1876—1908 — z okresu pracy A. Jurasza na Wydziale Lekarskim Uniw. w Heidelbergu (ok. 0,01 mb., Dział Mikrofilmów Fotokopii i Fotografii Archiwum PAN);

— profesora Politechniki Warszawskiej, dyrektora Instytutu Mechanizacji Rolnictwa, członka rzecz. PAN Czesława Kanafojskiego (1898—1981), z zakresu mechanizacji rolnictwa. Spuścizna zawiera części maszynopisu (niektóre z ręcznymi poprawkami) z rysunkami, obliczeniami, notatkami i wypisami z literatury zagranicznej opublikowanej pracy pt. *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych*, fragment korekty pracy pt. *Maszyny do zbioru ziemniaków*, 2 listy prof. Mieczysława Bekkera z USA, współtwórcy amerykańskiego pojazdu księżycowego oraz wycinek z prasy amerykańskiej z 1972 r., korespondencję zagraniczną w sprawach naukowych i wydawniczych z lat 1968—1979. Nadto rękopis pracy w języku polskim z 1972 r. dr inż. Le Thauh Y z Hanoi pt. *Badanie omłotu wibracyjnym zespołem młódcym*. (0,16 mb. sygn. III-251);

— mgr Joanny Konarskiej-Dziadowicz z zakresu historii literatury. Są to maszynopisy dwóch prac: Mikołaja Dziadowicza pt. *Mistrz Twardowski w tradycji i literaturze polskiej* oraz Joanny Konarskiej-Dziadowicz pt. *Życie i twórczość Narcyzy Żmichowskiej*. Dołączono streszczenie referatu Mieczysławy Romankówny pt. *Żmichowska jako pedagog* wraz z opiniami o nim oraz opracowanie Vojsława Molé pt. *Polska w sztuce renesansu europejskiego* (maszynopis powiel.), Zygmunta Mysłakowskiego niezatytułowane opracowanie na temat kształcenia ogólnego, politechnicznego i zawodowego w ujęciu historycznym (masz. powiel.) oraz dwa krótkie teksty dotyczące historii ruchu kobiecego i Światowej Demokratycznej Federacji Kobiet; nadto 5 listów Ludwika Lewandowskiego do nieustalonego adresata imieniem Stefan, datowanych z Paryża w 1928 i 1929 r. (ok. 0,03 mb., sygn. 148);

— profesora Politechniki Warszawskiej, członka PAU i PAN Kazimierza Kuratowskiego (1896—1980) z zakresu matematyki. Spuścizna zawiera rękopisy, maszynopisy i korekty kilku wydań pracy pt. *Topologia* wraz z notatami; tekst opublikowanej pracy pt. *Wstęp do teorii mnogości i topologii* z notatkami i korespondencją; skrypt pt. *Elementy topologii*; notaty warsztatowe zatytułowane *Homotopie*; materiały do wykładów m.in. z logiki matematycznej, teksty przemówień i odczytów; tekę mate-

riałów do historii matematyki zawierającą m.in. wykład K. Kuratowskiego pt. *Rozwój matematyki w Polsce Ludowej*. Nieco papierów obrazuje powojenną działalność uczonego w Tow. Naukowym Warszawskim oraz w Międzynarodowej Unii Matematycznej. Nadto dokumenty osobiste, legitymacje i dyplomy licznych odznaczeń i nagród, dyplomy członkostwa towarzystw naukowych, materiały związane z otrzymaną międzynarodową nagrodą im. Bolzano (w tym jej statut z 1968 r.), materiały jubileuszu 40-lecia i 50-lecia pracy naukowej (1958 i 1968), spory zbiór korespondencji dwustronnej (z kopiami odpowiedzi) z prof. prof. B. Knasterem, E. Marczewskim, W. Sierpińskim, A. Zygmundem z wczesnych lat powojennych, nieco korespondencji krajowej i zagranicznej, m.in. listy od T. Banachiewicza, K. Borsuka, A. Mostowskiego, J. Nikliborca, W. Pogorzelskiego, H. Steinhausa, T. Ważewskiego. (0.70 mb., sygn. III-252);

— em. bibliotekarza i lektora języków obcych — mgra Kazimierza Osmólskiego — z zakresu bibliotekarstwa i dydaktyki języków obcych. Spuścizna zawiera maszynopis pracy pt. *Historia bibliotek świata w zarysie*, opracowanie pt. *Z zagadnień udostępniania zbiorów bibliotecznych*, recenzje, materiały dotyczące księgoznawstwa, materiały związane z nauczaniem języków obcych, m.in. bibliografię w języku angielskim prac z zakresu teorii języka i literatury. Działalność zawodową K. Osmólskiego ilustruje korespondencja związana z zabezpieczeniem zbiorów bibliotecznych na Ziemiach Odzyskanych (1946) oraz jego notatki jako bibliotekarza z lat 1946—1949; papiery odnoszące się do działalności społeczno-politycznej dotyczą Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, Stowarzyszenia Bibliotekarzy i Stowarzyszenia Księgarzy Polskich 1948—1953, Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej 1948—1962, Stronnictwa Demokratycznego 1947—1958 (w tym okólniki Komitetu Stołecznego z lat 1947—1949). Szereg dokumentów osobistych z lat 1928—1962, m.in. dyplom ukończenia Wydziału Filozoficznego UW., listy i notatki oraz dokumenty z okresu pobytu na robotach przymusowych w Niemczech (listopad 1944 — maj 1945) zatytułowane *Cottbus*, sprawy zatrudnienia (m.in. życiorys i ankieta, umowy, sprawy mieszkaniowe, notesy, kalendarze z lat 1947—1959, korespondencja prywatna z lat 1945—1965; nadto materiały dotyczące Kazimierza Dunin-Markiewicza i jego żony Konstancji z lat 1967—1968, prospekty i programy teatralne, program wystawy pt. *Wielka Brytania odbudowuje się z 1948 r.* (0.42 mb., sygn. III-253);

— profesora Akademii Medycznej w Warszawie i dyrektora Państwowego Zakładu Higieny Feliksa Przesmyckiego (1894—1972) z zakresu bakteriologii. Spuścizna zawiera dokumentację (tabele, opisy eksperymentów, referaty itp.) niektórych chorób zakaźnych oraz obszerne materiały do historii Polskiego Tow. Mikrobiologicznego: życiorysy opracowane przez F. Przesmyckiego i innych autorów, korespondencję, zestawienie tabelaryczne zjazdów Towarzystwa, notę o nim do *Słownika polskich towarzystw naukowych*, odbitki artykułów, fotografie; materiały

do planowanej pracy pt. *Sylwetki* — zawierające życiorysy (niektóre z fotografiami) J. Adamskiego, W. Chodźki, L. Hirszfelda, M. Kacprzaka, H. Koprowskiego, L. Padlewskiego, L. Rajchmana, A. Sawrynowicza, R. Weigla. Dwa oprawne albumy odbitek kserograficznych i zdjęć dokumentują Sesję naukową Rady Naukowej Państwowego Zakładu Higieny z okazji 45-lecia jego istnienia w 1974 r.; nadto przemówienia i referat F. Przesmyckiego oraz inne materiały z I Krajowego Sympozjum Wirusologicznego w 1972 r. Obfite materiały biograficzne obejmują księgę oprawną i 5 poszytów (opatrzone szczegółowymi wykazami zawartości), zawierające oryginały, odbitki kserograficzne lub fotokopie dokumentów osobistych, dyplomów, odznaczeń itp. z całego życia (z wyodrębnieniem okresu 1939—1945), teksty niektórych publikacji, zestawienia prac, także nie publikowanych, wypowiedzi okolicznościowe i referaty, wykazy zagranicznych podróży naukowych, odznaczeń i nagród. Oddzielne teki zawierają życiorysy uczonego, 5 brulionów *Moich wspomnień* w rękopiśmie, dokumentację funduszu nagród im. F. Przesmyckiego, nieco korespondencji, fotografie indywidualne i grupowe z różnych zjazdów (w większości opisane), materiały dotyczące jubileuszów uczonego, nekrologi, artykuły i wspomnienia pośmiertne o F. Przesmyckim wraz z ich zestawieniem (ok. 0,26 mb., sygn. III-254);

— profesora Uniw. im. A. Mickiewicza w Poznaniu, następnie Uniw. Warszawskiego Szczepana Szczeniowskiego (1898—1979) z zakresu fizyki. Spuścizna zawiera niemal wyłącznie materiały dotyczące działalności naukowej i dydaktycznej uczonego. Pracy na Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie (1933—1936) dotyczą papiery związane z objęciem katedry i kierownictwem Zakładu Fizyki; ponadto opinie o pracownikach nauki i korespondencja. Z okresu pracy na Uniw. Stefana Batorego w Wilnie (1937—1939) pochodzą dokumenty dotyczące objęcia stanowiska, opinie o pracownikach naukowych i korespondencja, m.in. listy związane z organizacją lotu do stratosfery, sprawozdania z działalności Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego za r. 1928/29, dokumenty przejęcia dziekanatu tego Wydziału przez władze litewskie w 1939 r. oraz nieco papierów z okresu pobytu Sz. Szczeniowskiego na Uniw. w Chicago. Reszta spuścizny zawiera materiały biograficzne: życiorysy, świadectwa kariery naukowej, wykaz publikacji z lat 1931—1960 oraz odbitki prac (ok. 0,06 m b., sygn. III-256).

— profesora Szkoły Głównej Warszawskiej, następnie Cesarskiego Uniw. Warszawskiego Jana Szczepana Wolframa (1824—1870) z zakresu filologii klasycznej. Spuścizna zawiera niemal wyłącznie rękopisy prac i wykładów — niektóre w języku rosyjskim, jak *Historia literatury rzymskiej ułożona do podręcznego użytku*, pracę o nieustalonym tytule (brak kart początkowych) poświęconą rzymskiemu dramatowi, teatrowi i aktorom, zeszyt zatytułowany: *Mitologiczne opowiadania*, odpisy niektórych utworów Plauta (m.in. w przekładzie Piotra Cieklińskiego z XVI w.) oraz

opracowanie poświęcone jego twórczości, luźne fragmenty tekstów m.in. w języku greckim, notatki językowe i słownikowe, wypisy z literatury w języku polskim, rosyjskim i niemieckim. Nadto kilka konceptów pism do Dziekana Wydziału Historyczno-Filologicznego UW na temat projektu programu wykładów J. S. Wolframa w roku akademickim 1870/71 (ok. 0,32 mb., sygn. III-257).

Nadto pozyskano dodatkowe materiały do już znajdujących się w Archiwum PAN papierów:

— profesora Wolnej Wszechnicy Polskiej i Politechniki Warszawskiej Stanisława Kalinowskiego (1873—1946) z zakresu geofizyki. Dodatkowa część spuścizny nabytej w 1978 r. zawiera referat S. Kalinowskiego wygłoszony w Sztokholmie w 1930 r.; konspekt pracy pt. *Świat elektronów*; dalszą obszerną dokumentację (oryginalną i w odpisach) do historii Obserwatorium Geofizycznego w Świdrze pod Warszawą w okresie okupacji i bezpośrednio po wojnie; opinie o pracy tej placówki, projekt statutu Tow. Przyjaciół Obserwatorium. Nadto materiały dotyczące udziału S. Kalinowskiego w kongresach, dalsze papiery biograficzne, jak: nominacje, powołania, zaproszenia, materiały obchodu 40-lecia pracy naukowej uczonego, wykaz jego prac z lat 1921—1933, korespondencja prywatna i urzędowa, krajowa i zagraniczna, wycinki prasowe dotyczące S. Kalinowskiego w kongresach, dalsze papiery biograficzne, jak: nominacje Obserwatorium w latach 1946—1976, m.in. obrazujące sprawę upaństwowienia placówki w latach 1948—1951⁴.

Ze spuścizną S. Kalinowskiego ściśle związane są materiały współpracujących z nim córek:

— docenta w Instytucie Geofizyki PAN w Warszawie, długoletniej kierowniczkii Obserwatorium Geofizycznego w Świdrze pod Warszawą Zofii Kalinowskiej (1904—1983) z zakresu geofizyki i organizacji nauki. Spuścizna (połączona ewidencyjnie ze spuścizną ojca — prof. Stanisława Kalinowskiego) zawiera opracowania i artykuły naukowe i popularnonaukowe, częściowo nie publikowane, referaty, recenzje, teksty prelekcji, konspekt książki popularnonaukowej pt. *Pionierzy badań geofizycznych*, referat pt. *Życie i praca Wandy Drège*, wspomnienie o doc. dr Irenie Bóbr-Modrakowej, brudnopis wspomnienia o Ludwiku Wertensteinie wraz z korespondencją, materiały do audycji telewizyjnej o Stanisławie Kalinowskim, liczne notatki dotyczące Obserwatorium w Świdrze, m.in. notatka o dotychczasowych i przyszłych losach Obserwatorium; materiały związane z udziałem w I Kongresie Nauki Polskiej oraz w wielu zjazdach międzynarodowych i krajowych, zarazem udziału w ich pracach, jak Międzynarodowe Stowarzyszenie Magnetyzmu Ziemi i Elektryczności Ziemi, Międzynarodowa Unia Geodezyjna i Geofizyczna, Pol-

⁴ Por. „KHNiT” 1979 s. 687—688.

skie Tow. Geofizyczne — z lat przedwojennych i powojennych, sprawozdania z działalności Obserwatorium Geofizycznego w Świdrze z lat 1939—1948 i z lat następnych, sprawozdania z realizacji prac zleconych, korespondencja w sprawie wykładów na Uniw. Łódzkim z 1948 r., umowy i korespondencja wydawnicza, notatki w prasie o publikacjach Z. Kalinowskiej, listy od czytelników. Liczne materiały biograficzne dotyczą całego życia i działalności Z. Kalinowskiej: metryka, dowód osobisty, paszport, legitymacje, zaświadczenia, świadectwa szkolne i studiów, dyplomy, dokumenty związane z pracą i zajmowanymi stanowiskami (m.in. zakresy czynności), sprawy habilitacji i docentury, dokumentacja odznaczeń i nagród, zaproszenia, sprawy emerytury, życiorysy, wykazy publikacji, obfita korespondencja krajowa i zagraniczna, wreszcie przemówienie prof. Stefana Manczarskiego na jubileuszu 50-lecia pracy Z. Kalinowskiej;

— adiunkta Obserwatorium Geofizycznego Instytutu Geofizyki PAN w Świdrze — Ewy Kalinowskiej-Widomskiej (1906—1976) z zakresu geofizyki. Są to głównie materiały do historii Obserwatorium: sprawozdanie z działalności Instytutu Fizycznego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa z lat 1939—1944 i 1948—1949 oraz kuratora tej placówki za lata 1945—1949, opracowanie pt. *Przebieg i rozwój prac terenowych prowadzonych przez Obserwatorium Geofizyczne im. prof. Stanisława Kalinowskiego w latach 1931—1952*, *Zarys historii Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w latach 1939—1952*, sprawozdania z prac prowadzonych przez E. Kalinowską-Widomską, projekt organizacji pracowni dydaktyczno-muzealnej Obserwatorium, sprawy popularyzacji, notatka pt. *Jak obserwować zorzę polarną*, tezy do reformy ustroju szkolnego z 1945 r., recenzje. Nadto dokumenty związane z pracą, zestawienia dorobku naukowego i jego oceny, dokumenty emerytalne, legitymacje odznaczeń i nagród. Dołączono niewielką grupę papierów adiunkta Obserwatorium mgr Wandy Drège (1887—1965): rękopis referatu pt. *Powstanie Obserwatorium Magnetycznego w Świdrze*, list do redakcji „Nowej Epoki”, zaproszenia na uroczystości jubileuszu 25-lecia i 50-lecia pracy naukowej (ok. 0,33 mb., sygn. III-228);

— profesora Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Franciszka Majewskiego (1902—1962) z zakresu fizjologii roślin. Dalsza część spuścizny nabytej przez Archiwum PAN w 1966 r. zawiera rękopisy i maszynopisy kilku prac i artykułów, w większości publikowanych, niekompletny (m.in. brak tytułu) rękopis (wraz z tabelami) napisanej w 1938 r. w Anglii nie publikowanej pracy, poświęconej roli składników mineralnych w vegetacji roślin, nadto notatki warsztatowe. Historii SGGW dotyczą materiały księgi jubileuszowej tej uczelni i zjazdu jej absolwentów z lat 1906—1956, referat F. Majewskiego na ten temat oraz *Rzut oka na dzieje SGGW w Warszawie* nieustalonego autora. Odrębną grupę stanowią cenne materiały obrazujące historię SGGW w okresie okupacji hitlerowskiej: korespondencja urzędowa władz polskich i nie-

mieckich z 1940 r. dotycząca likwidacji uczelni, inwentarz ruchomy SGGW, maszynopis prof. Stanisława Turczynowicza pt. *W sprawie tajnego nauczania na SGGW w okresie okupacji* oraz kilka drobnych opracowań wspomnieniowych na ten sam temat, notatki itp. Biografię F. Majewskiego ilustrują papiery osobiste, legitymacje, zaświadczenia, materiały przewodu doktorskiego, dokumenty kariery naukowej, wykaz publikacji, zapiski z pobytu w Anglii, nieco korespondencji urzędowej i prywatnej, ocena działalności i dorobku naukowego profesora, fotografie. (ok. 0,12 mb., sygn. III-159)⁵.

— mgr inż. Adama Pola — dalsze notaty z wykładów i ćwiczeń prowadzonych w latach 1949—1950 na Politechnice Śląskiej w Gliwicach przez prof. Stanisława Dulębę z budownictwa przemysłowego, Zdzisława Fickiego z zagadnień projektowania i budowy kotłów parowych oraz Mieczysława Pizsa z zakresu konstrukcji obrabiarek (ok. 0,02 mb., sygn. 145)⁶.

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W KRAKOWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego pozyskano:

— dodatkowe fragmenty akt Tow. Naukowego Krakowskiego z lat 1860—1862 (sygn. K.I-1)⁷;

— akta Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie z lat 1889—1894 i Polskiej Akademii Umiejętności z lat 1925—1934 (łącznie ok. 0,12 mb., sygn. K.I-2);⁸

— akta Polskiego Towarzystwa Geologicznego z lat 1920—1939 i 1947—1979 (ok. 2,10 mb.);

— akta Oddziału i placówek Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (ok. 4,80 mb.);

— akta Komisji Zakładowej b. „Solidarności” Oddziału i placówek PAN w Krakowie (ok. 1,35 mb.).

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano materiały:

— prof. Uniw. Wrocławskiego i wykładowcy w kilku uczelniach Krakowa i Wrocławia — Kazimierza Maślankiewicza (1902—1981) z zakresu geologii i historii nauk o Ziemi. Obszerna spuścizna obejmuje prace i artykuły naukowe i popularnonaukowe, m.in. *Z dziejów górnictwa solnego*; *Georgius Agricola 1494—1555, życie i dzieło*; *Powstanie górnictwa węglowego*; *The Development of Polish Geological Sciences in 19th Century*; *Polscy geolodzy w XIX wieku*; *Ignacy Domeyko 1801—1889*; *Polscy*

⁵ Por. *Przewodnik po zespołach i zbiorach Archiwum PAN*. Wrocław 1978 s. 110.

⁶ Por. „KHNiT” 1982 s. 675.

⁷ Por. *Przewodnik...* s. 202—205; D. Rederowa: *Inwentarz Archiwum Towarzystwa Naukowego Krakowskiego*. Kraków 1959.

⁸ Por. *Przewodnik...* s. 212.

badacze Wysp Komandorskich; *Dzielo mineralogiczne Jana Jonstona; Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika 1875—1975* oraz szereg drobnych opracowań i życiorysów polskich geologów i przedstawicieli nauk pokrewnych: K. Bohdanowicza, M. J. Borchą, S. Borkowskiego, S. Czarnockiego, F. Kreutzę, A. Łaszkiwicza, J. Nowakę, H. Obalskiego, J. Samsonowicza, P. Strzeleckiego, H. Świdzińskiego, J. Tokarskiego, J. Zwierzyckiego. Nadto odczyty, referaty, pogadanki, recenzje, a także materiały warsztatowe, jak notatki z wierceń geologicznych, wykresy, rysunki, fotografie (m.in. wulkanów), wycinki, ilustracje. Sporo materiałów obrazuje pracę dydaktyczną K. Maślankiewicza na Uniw. Jagiellońskim (materiały Tow. Asystentów UJ z lat 1928—1929, wykłady powszechne 1929/1930, listy obecności pracowników Zakładu Chemii UJ 1926/27 i studentów na ćwiczeniach 1928, wskazówki do ćwiczeń z chemii rolnej 1924); na Uniwersytecie Wrocławskim 1945—1949 (korespondencja); na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (Seminarium Ochrony Przyrody 1969—1981 oraz korespondencja (1946—1980); na Politechnice Wrocławskiej (Instytut Górnictwa 1969—1981) i Akademii Medycznej w Krakowie (pytania egzaminacyjne, podania, korespondencja, program jubileuszu Akademii 1955—1967); w Państwowym Pedagogium w Krakowie (notatki, program nauczania chemii, korespondencja i umowy 1928—1930, 1938). Liczne papiery dotyczą działalności i przynależności profesora do wielu towarzystw naukowych i instytucji, m.in. PAU (zlecenie na przeprowadzenie badań geologicznych i petrograficznych w Karpatach 1923—1930), Polskie Tow. Geologiczne (księga protokołów 1927—1939, 1945, korespondencja), Polskie Tow. Przyrodników im. Kopernika (statuty, księga protokołów 1925—1928, sprawozdania, materiały dotyczące 100-lecia Towarzystwa, Polskie Tow. Tatrzańskie 1938—1973 (korespondencja), Polskie Towarzystwa: Mineralogiczne, Geograficzne, Miłośników Nauk o Ziemi, Gleboznawcze, Farmaceutyczne, Wrocławskie Tow. Naukowe, Opolskie Tow. Przyjaciół Nauk. Część materiałów związana jest ze współpracą uczonego z różnymi placówkami, komitetami i komisjami naukowymi PAN, z Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce 1960—1981, Urzędem Probierczym w Krakowie 1928—1957, Centralnym Urzędem Geologii. Uzupełnia spuściznę obszerna korespondencja z lat 1929—1981 oraz recenzje i odbitki proc K. Maślankiewicza, oraz jemu dedykowane, wycinki z jego artykułami. (ok. 6,50 mb., sygn. K.III-63).

Pozyskano nadto dodatkowe materiały do już posiadanych spuścizn:

— profesora Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie Franciszka Biedy (1896—1981, paleontologia). Są to wyłącznie materiały biograficzne: dokumenty osobiste, świadectwa szkolne i z okresu studiów, dokumenty dotyczące pracy, nagród i odznaczeń, legitymacje, życiorysy, ankieta personalna, *Przebieg dziejów w czasie wojny*, pamiętnik z okresu 30 IX 1914 — 14 XI 1915 pisany podczas służby frontowej, spis prac z lat 1928—1963 oraz kilkadziesiąt fotografii

osobistych i rodzinnych oraz z uroczystości, zebrań itp. (ok. 0,07 mb., sygn. K.III-54)⁹.

— dr Jadwigi Dianni (1886—1981) z zakresu historii matematyki. Materiały zawierają rękopis fragmentu wspomnień, nieco innych materiałów biograficznych, fotografie J. Dianni i jej rodziny, 11 listów do J. Dianni z lat 1961—1971, ilustracje do opublikowanego artykułu o J. D. Ablu, odbitki różnych prac, dyplom doktorski ojca J. Dianni — Józefa Czermarka z 1885 r. (0,05 mb., sygn. K.III-21)¹⁰.

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W POZNANIU

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— poznańskiego księgarza i wydawcy Jana Jachowskiego (1891—1977) z zakresu księgarstwa i dziejów harcerstwa wielkopolskiego. Obszerna spuścizna zawiera liczne artykuły i referaty, w większości nie publikowane, poświęcone wybitnym księgarzom i wydawcom wielkopolskim: Witoldowi i Sławomirowi Leitgeberom, Janowi K. Żupańskiemu i innym; opracowania: *Początki i rozwój drukarstwa i księgarstwa oraz ruchu wydawniczego w Poznaniu*; *Księgarze i wydawcy w Poznaniu, których znamy*; *Wspomnienia o Stefanie Rowińskim (1875—1943), księgarzu i wydawcy ostrowskim* wraz z materiałami do tego opracowania, *Niedoszły Plutarch polski. Korespondencja Lucjana Rydla z Karolem Kozłowskim, wydawcą poznańskim* wraz z materiałami do tego artykułu, liczne życiorysy do *Polskiego Słownika Biograficznego*, *Wielkopolskiego Słownika Biograficznego*, *Słownika Pracowników Książki Polskiej*, częściowo nie publikowane lub w wersji pełniejszej niż w druku, najczęściej z notatami, i fragmentami wspomnień innych osób o omawianych postaciach; nadto oddzielnie zebrane obszernie notaty, druki, prospekty, zapiski bibliograficzne itp. do dziejów księgarstwa i ruchu wydawniczego w Wielkopolsce w XIX i XX wieku, w tym obszernie materiały do dziejów Księgarni Uniwersyteckiej 1919—1945, później Akademickiej 1945—1965 w Poznaniu (m.in. sprawa jej likwidacji i reaktywowania), notaty, wypisy z akt Prezydium Policji w Poznaniu dotyczące polskiej inteligencji, działaczy społecznych, księgarzy, wydawców, drukarzy z przełomu XIX i XX w., wykazy księgarń w prowincji poznańskiej, spisy książek zakazanych, materiały dotyczące 50-lecia wydawnictwa pism ojców Kościoła (1923—1973) oraz życiorysów Jerzego Brauna, ks. Kamila Kantaka i ks. Władysława Kornilowicza. Liczne wycinki prasowe i egzemplarze czasopism odnoszące się głównie do zagadnień kulturalnych z okresu przed-

⁹ Por. „KHNiT” 1980 s. 579—580.

¹⁰ Por. *Przewodnik...* s. 218; „KHNiT” 1977 s. 619, 1979 s. 690, 1980 s. 582.

wojennego i powojennego. Obfite materiały wiążą się z przygotowywaną przez J. Jachowskiego historią organizacji „Elsów” w Wielkopolsce i na Śląsku: statut, powielane okólniki prezesa z lat 1933—1939, kopie protokołów zjazdu w Elsowie w 1933 r., życiorysy i notaty do życiorysów działaczy tej organizacji, wykazy członków i ich kwestionariusz osobisty, wypisy, notatki bibliograficzne, artykuły B. Leonharda *Od skautingu do harcerstwa* oraz inny poświęcony Andrzejowi Małkowskiemu wraz z materiałami do jego biografii, nadto materiały do biografii J. Kostrzewskiego, W. Lutosławskiego, O. Małkowskiej, T. Strumiły, Romany z Wodziczów-Dediowej, fragmenty korespondencji Elsów 1935—1947, 23 numery „Okólnika Filareckiego” 1931—1939, druki abstynenckie z lat 1904—1939 i 1959—1969. Nadto materiały związane z udziałem J. Jachowskiego w różnych organizacjach i stowarzyszeniach: Tow. Miłośników Miasta Poznania 1958—1976, Stowarzyszeniu Księgarzy Polskich 1921—1970, Polskim Tow. Wydawców Książek, Tow. Bibliofilów Polskich; papiery dotyczące Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i zjazdów bibliotekarzy 1926—1936, Związku Zawodowego Drukarzy i Stowarzyszenia Wydawców w Poznaniu oraz druki i fotografie Chrześcijańskiego Związku Akademików w Polsce. Nieco korespondencji związanej z publikacjami biograficznymi J. Jachowskiego oraz jego uwagi do zestawu haseł życiorysowych i wykaz zauważonych w nich braków; zbiór ok. 260 nekrologów ludzi nauki i kultury 1946—1977. Obfite materiały biograficzne J. Jachowskiego głównie o charakterze pamiętnikarskim: *Pamiętnik czasu wojennego 1914—1919*; notatki wspomnieniowe doprowadzone do 13 XII 1939 r.; *Pamiętnik 1891—1953*, i materiały do niego; *Dziennik 1956—1977*; *Notatki o książkach przeczytanych*; bibliografia wydawnictw księgarni J. Jachowskiego oraz zestawienie jego prac publikowanych i nie publikowanych, odbitka wspomnień *Wśród książek i ludzi pióra* uzupełniona fragmentami opuszczonymi w druku, dokumenty osobiste, odznaczenia, gratulacje, nagrody, notesy i zeszyty szkolne, fotografie. W korespondencji listy A. Begey, J. M. Dobrowolskiego, B. Drobnera, J. Kostrzewskiego, W. Lutosławskiego, A. i O. Małkowskich, T. Strumiły, J. Tuwima; nadto recenzje i podziękowania za odbitki publikacji J. Jachowskiego od abpa Baraniaka, R. Brandstaettera, K. Górskiego, G. Labudy; materiały dotyczące procesu J. Jachowskiego — wytoczonego mu za przechowywanie druków niedozwolonych (m.in. ich spis) 1952—1953 oraz jego rehabilitacji 1957 (ok. 3 mb., sygn. P.III-69).

Do posiadanych już spuścizn doszły obecnie materiały dodatkowe:

— em. profesora Uniw. Warszawskiego i Wrocławskiego Stanisława Helsztyńskiego — głównie korespondencja związana z jubileuszem oraz zwykła krajowa i zagraniczna 1981—1982 oraz nieco materiałów obcych z tych samych lat: uzupełnienie do przekazanej w 1971 r. „Księgi Wysłouchów” wraz z odbitkami kserograficznym tekstu Franciszka Wysłoucha

pt. *Dwór wśród pogorzeliisk* oraz zbiorem pocztówek patriotycznych z tekstami Seweryny Wyslouchowej (ok. 0,13 mb., sygn. P.III-52) ¹¹.

— profesora w Archiwum Państwowym w Poznaniu Kazimierza Kaczmarczyka (1878—1966) z zakresu historii. Dodatkowa część spuścizny nabytej w 1967 r. przez Archiwum PAN — Oddział w Poznaniu wyodrębniona z wyżej omówionych materiałów J. Jachowskiego, obejmuje odpisy dokumentów, wycinki i kolekcję druków ulotnych dotyczących m.in. I wojny światowej (ok. 2 mb., sygn. P.III-35) ¹².

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W KATOWICACH
Z SIEDZIBĄ WE WODZISŁAWIU

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— profesora Politechniki Śląskiej w Gliwicach Jana Kuhla (1899—1982) z zakresu mineralogii i petrografii węgla. Są to prace naukowe i referaty własne i napisane wspólnie z innymi autorami, ekspertyzy, recenzje prac oraz opinie o dorobku naukowym pracowników nauki, rysunki techniczne, obliczenia, wypisy z literatury, notatki dotyczące kopalnictwa węgla i soli kamiennej, fotografie. Nadto dokumenty osobiste, świadectwa szkolne i dokumenty pracy i kariery naukowej, powołania, nominacje, dyplomy, nagrody, podziękowania, kalendarzyki, spisy prac własnych, fotografie, i nieco korespondencji. Wśród materiałów obcych prace dyplomowe, doktorskie i habilitacyjne uczniów, prace dedykowane J. Kuhlowi z jego uwagami oraz rękopiśmienny dokument w języku niemieckim z 1891 r. dotyczący pokładów soli w Wieliczce i Bochni (ok. 2,56 mb., sygn. W.III-9).

— profesora w Instytucie Podstaw Inżynierii Środowiska PAN i Politechniki Śląskiej w Gliwicach Jana Palucha (1912—1982) z zakresu ochrony środowiska naturalnego i techniki sanitarnej. Są to prace i referaty własne, m.in. *Ochrona powietrza atmosferycznego w Polsce*, *Doświadczenia Polski w zakresie ochrony środowiska przez przemysł chemiczny*, *Woda w gospodarce człowieka* oraz szereg prac napisanych wspólnie z innymi autorami, wykłady i materiały do wykładów, recenzje prac doktorskich, materiały udziału w Komitecie Ekologii Człowieka PAN, materiały ze zjazdów i konferencji (biuletyny, zaproszenia, programy, korespondencja), gratulacje z okazji nominacji profesorskich. Nadto szereg materiałów obcych, jak referaty, broszury, korespondencja urzędowa, wycinki (ok. 0,92 mb., sygn. W.III-10).

¹¹ Por. *Przewodnik...* s. 248; „KHNiT” 1976—1982.

¹² Por. „KHNiT” 1982 s. 682.

